

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НАН УКРАЇНИ
COLLEGIUM HUMANUM-WARSAW MANAGEMENT
UNIVERSITY, BRANCH IN RZESZÓW, POLAND
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО
МОЗ УКРАЇНИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

**«ПРОФЕСІЙНА ЛІНГВОДИДАКТИКА В КОНТЕКСТІ
ОСОБИСТІСНОЇ ПАРАДИГМИ»**

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З
МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

2–3 червня 2022 року

Тернопіль
ТНМУ
2022

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту моделювання та аналізу патологічних процесів (протокол № 5 від 17.05.2022)

Редакційна колегія:

Корда Михайло Михайлович – ректор закладу вищої освіти Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, член-кореспондент НАМН України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор

Шульгай Аркадій Гаврилович – проректор закладу вищої освіти з науково-педагогічної роботи Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, доктор медичних наук, професор

Кліщ Іван Миколайович – проректор закладу вищої освіти з наукової роботи Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор

Вихрущ Анатолій Володимирович – завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, заслужений працівник освіти України, доктор педагогічних наук, професор закладу вищої освіти

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

«Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми» : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (2-3 червня 2022 року). – Тернопіль : ТНМУ, 2022. – 144 с.

Матеріали збірника присвячено висвітленню проблем, які обговорювалися на науково-практичній конференції з міжнародною участю «Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми»: мова в системі цінностей студентів; комунікативна компетентність студентів медичних університетів; лінгводидактика в умовах полікультурного середовища; закономірності успішного вивчення іноземних мов у закладах освіти України. Видання призначене для науковців, аспірантів, викладачів, студентів та всіх, хто цікавиться здобутками в галузі освіти.

чітко регламентованих компетентностей, які складають професіограму сучасного лікаря, зокрема комунікативної, уможливує дієве формування компонентів кожної з них у межах спеціально розроблених навчальних, дослідницьких, виховних форм роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Columbia University Medical Center : Programs. URL: <http://www.cumc.columbia.edu/mdphd/programs#MD1> (дата звернення 3.04.2021).

2. Geisel School of Medicine : The MD Program Courses. URL: http://geiselmed.dartmouth.edu/ed_programs/mdprog/#3 (дата звернення 11.03.2022).

3. MD Program / Harvard Medical School. URL: <https://meded.hms.harvard.edu/md-program> (дата звернення 11.09.2021).

Палихата Е. Я.

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

Проблема формування риторичних умінь, зокрема публічного мовлення студентів-філологів, здавна привертала увагу багатьох науковців – теоретиків і практиків. Риторика як наука і, власне, термін «риторика» сягають своїм корінням у сиву давнину грецької античності, коли оратори й ритори стародавнього світу визначили шляхи її розвитку. Риторичні уміння вважаються інструментом громадянського керування (Горгій), мовної організації державного устрою суспільства, наукою, здатною «знаходити можливі способи переконання» (Аристотель). Звідси виходить, що ораторське мистецтво є одним зі специфічних видів людської діяльності, яким

послугуються фахівці усіх галузей суспільного життя. Місія учителя-філолога – навчити школярів послугуватися усіма мовно-мовленнєвими знаннями й уміннями, засвоєними упродовж навчання в школі, у педагогічному ЗВО на філологічному факультеті. Учителю є керівником навчального процесу, свого роду менеджером, основою якого є публічна комунікація, спілкування.

Мета дослідження – схарактеризувати аспекти варіаційності міжособистісної мовленнєвої комунікації як показники лінгводидактичної грамотності майбутнього учителя-філолога.

Сутність міжособистісної комунікації полягає у відправленні повідомлення слухачам із таким оформленням інформації, що є зрозумілою для співрозмовників, які змогли б зрозуміти мовця і відповідно відреагувати. Для цього учитель і учні мають володіти одними й тими ж мовними нормами, послугуватися паралінгвістичними засобами та засобами логіко-емоційної виразності, правилами мовленнєвого етикету, який, «зберігаючи традиційну структуру етикетних виразів, не є закритою системою, бо йому властива динаміка й гнучкість» [1, с. 430]; уміти відтворювати і продукувати навчально-наукові монологічні, діалогічні та полілогічні тексти різних видів і жанрів.

Відзначимо, що жанрами монологічного публічного мовлення як учителя-словесника є: пояснення учителя на уроці, міні-лекція інформаційного характеру, розповідь учителя під час розвитку мовлення школярів, виступи учителя на позакласних чи позашкільних заходах, повідомлення вчителя на факультативних заняттях з української мови, під час обґрунтування матеріалів презентацій тощо. До жанрів публічного монологічного мовлення відносимо виступи перед педагогічним колективом: наукова доповідь під час проведення засідання науково-методичної комісії в школі; промова учителя-філолога з будь-яких питань, присвячених певним подіям; доповідь на районній чи обласній учительській конференції; доповідь на педагогічних читаннях; виступ на зборах

працівників школи; звітна доповідь учителя, що виконує доручений дирекцією школи вид діяльності тощо. Зазвичай учителі-філологи є класними керівниками, які повинні вміти працювати з батьками школярів, батьківським комітетом класу. Жанри публічного монологічного мовлення, зумовлені роботою класного керівника, є: виступ на загальношкільних батьківських зборах, на класних батьківських зборах, під час огляду педагогічної літератури, призначеної для батьків. Жанри публічного діалогічного і полілогічного педагогічного красномовства продукуються не одним, а двома чи декількома особами, які по чергово стають то мовцями, то слухачами під час обміну репліками. До цих жанрів належать: бесіда, дискусія, суперечка, диспут, нарада, прес-конференція, інтерв'ю, ділова гра, вечір запитань і відповідей, вікторина, «круглий стіл» тощо. Діалог у навчанні – це «форма педагогічної взаємодії учителя й учня в умовах навчальної ситуації, в ході якої відбувається інформаційний обмін, взаємний вплив і регулювання стосунків. Специфіка навчального діалогу визначається метою, умовами та обставинами взаємодії» [2, с. 96]. Поурочний діалог, що відбувається впродовж усього уроку між учителем і учнями в умовах закладів загальної середньої освіти називається *риторичним* [3, с. 155]. Поурочна риторизація проявляється під час діалогу між учителем і учнем; монологу учителя, що пояснює навчальний матеріал, чи монологу-відповіді учнів на уроці або здійсненні учнем словникових інформаційних повідомлень; полілогу (учитель і учні класу) під час проведення бесід – вступної, евристичної, підсумкової.

Студенти-філологи ЗВО ознайомлюються з методикою навчання риторики, удосконалюють уміння послуговуватися традиційними та інтерактивними методами навчання, актуальними для сучасного навчання школярів закладів загальної середньої освіти. Інтерактивні методи навчання створюють умови для залучення учнів до процесу пізнання, вироблення життєвих цінностей; створення атмосфери співпраці, взаємодії; розвитку комунікаційних якостей і здібностей; створення комфортних умов для навчання, які б

викликати у кожного слухача відчуття своєї успішності, інтелектуальної спроможності, неповторності, значущості, допомагають учителям в реалізації практичної мети на уроках вивчення риторики. Це методи: «мозкової атаки» для розв'язання невідкладних завдань за короткий проміжок часу, висловлення якомога більшої кількості ідей за невеликий проміжок часу, їхнього обговорення та класифікації; «круглий стіл» для проведення уроку, де учні мають знання з виучуваного матеріалу і можуть обґрунтовано поставити запитання до теми, що вивчається, серйозно аргументувати підходи до їхнього розв'язання; стормінг, брейнстормінг та інші.

Усвідомлення тотальної риторизації навчального процесу на уроках української мови відбувається, коли студенти-філологи вивчають методiku навчання риторики і засвоюють вимоги програми з практичної риторики для старшокласників, аналізують підручники з української мови для 10-11 класів, заглиблюються у методiku проведення занять із практичної риторики, ознайомлюються із системою вправ, актуальних для вивчення риторики: мовно-мовленнєвих (аналітичні, імітаційні, трансформаційні), умовно-мовленнєвих (креативні – побудова речень, надфразових єдностей, продукування реплік і діалогічних єдностей) і власне мовленнєвих (ситуаційні, ілюстраційні, текстові, тематичні). У природному мовленнєвому середовищі вчителі й учні схильні проявляти паралінгвістичні характеристики власного мовлення. Серед них: швидкість, гучність мовлення, інтонація, тон, тембр, паузи, що впливають на сприймання мовлення адресанта слухачами і вимагають умілого їх використання. Так само важливими вимогами до мовлення співрозмовників (учителів і учнів) є використання слів за призначенням, розуміння правильного їхнього значення. *Чистота* мовлення як його естетичність, краса, що з насолодою сприймається слухачем і створює атмосферу задоволення, як одна з комунікаційних ознак розглядається у трьох іпостасях: 1) в орфоепії (нормативна вимова звуків, звукосполучень, слів); 2) у слововживанні (відсутність нелітературних слів – діалектизмів, вульгаризмів, слів-паразитів, штампів, англійських

і російських запозичень тощо), 3) в інтонаційному оформленні (відповідність інтонації змісту висловлювання, відсутність брутальних, лайливих, лицемірних вібрацій голосу тощо).

Учитель-філолог на кожному занятті з риторики обов'язково має проводити роботу над суржилом, тому що його в усному мовленні найбільше. Словничок «Говоримо правильно і красиво» сприяє наведенню порядку в усному мовленні. Слова підлягають аналізу й наведенню прикладів.

Основне для майбутніх учителів української мови – усвідомити власну керівну роль у реалізації навчальної поурочної риторизації. Керівна роль учителя – це не що інше, як менеджмент в освіті, де учитель виступає як менеджер. Ця проблема є перспективою подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. Київ : Рідна мова, 1998. 475 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 375 с.

3. Палихата Е. Я. Поурочна риторизація навчального процесу з української мови в умовах загальноосвітньої школи. *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія* / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 352 с.

Царик О. М.

Західноукраїнський національний університет

НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У глобалізованому суспільстві проблема комунікації є однією з найважливіших. Особливо це стосується освітньої сфери, яка готує людину до життя у світі різноманітних зв'язків, відносин, комунікативних можливостей [3, с. 7]. Для

<i>Хвалибога Д. В.</i> ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ В УНІВЕРСИТЕТАХ США.....	45
<i>Гантімурова Н. І.</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ.....	49
<i>Хвалибога Т. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В США.....	52
<i>Палихата Е. Я.</i> ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ- ФІЛОЛОГІВ.....	56
<i>Царик О. М.</i> НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	60
<i>Драч І. Д.</i> АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО – КЛЮЧОВА КОМУНІКАТИВНА НАВИЧКА СТУДЕНТА-МЕДИКА.....	64
<i>Кітура Г. Я.</i> ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У ПАРАДИГМІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	67
<i>Ворона І. І.</i> ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ.....	70
<i>Klishch H. I.</i> FUTURE PHYSICIANS' PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS TRAINING AS AN ESSENTIAL PART OF MEDICAL PRACTICE.....	74
<i>Fedchyshyn N. O.</i> THE PECULIARITIES OF THE DIGITAL TECHNOLOGY USE IN THE LANGUAGE TRAINING OF FUTURE DOCTORS.....	76
<i>Bobak M. I.</i> VOCABULARY TEACHING TECHNIQUES IN DEVELOPING PROFESSIONAL COMMUNICATIVE SKILLS OF MEDICAL STUDENTS..	80
<i>Kolodnytska O. D.</i> PROJECT-BASED LEARNING TO DEVELOP COMMUNICATIVE SKILLS OF FUTURE DOCTORS.....	84